

Uit: [De Stad Gorinchem, nl](https://www.destadgorinchem.nl) d.d. 23 maart 2022

(On)bekende Gorcumse gezichten van WO II: deel 10 - de vergeten executie van Henk van Mill

Sinds 4 jaar verdiept Sjaak Kouwenhoven zich in personen en gebeurtenissen uit de regio die een (belangrijke) rol speelden tijdens WO II, maar die de geschiedenisboeken niet hebben gehaald. „ Het is toch erg vreemd dat bijna niemand die mensen nog kent. Het is zeker niet vanzelfsprekend dat we nu in vrijheid kunnen leven. Daar is voor gevochten, vaak met de dood tot gevolg! Het is mijn streven deze ‘vergeten’ moedige mensen, inclusief de (Joodse) slachtoffers, uit Gorinchem en omstreken een gezicht te geven door verhalen over hen te schrijven in De Stad Gorinchem. Opdat wij niet vergeten.”

door Sjaak Kouwenhoven

skouwenhoven@kpnmail.nl

Hendrikus Johannes van Mill (9 nov 1908 – 20 sept 1944)

Rol: verzetsstrijder / dwangarbeider / slachtoffer

Operatie Market Garden (Slag om Arnhem)

Het is woensdag 20 september 1944, Operatie Market Garden is in volle gang, maar intussen volgen de tegenslagen elkaar op bij de Geallieerden. Terwijl de Britse hoofdmacht vast zit in Oosterbeek, vechten 700 Britse soldaten onder leiding van luitenant-kolonel John Frost bij de 'Rijnbrug' een heroïsche strijd tegen Duitse SS-soldaten. De lichtbewapende Airborne-soldaten vechten tegen een overmacht aan Duitse troepen die zijn uitgerust met tanks en kanonnen. Hun munitievoorraad begint te slinken, de vermoeidheid neemt toe en de Duitsers richten hun vuur op zwakke plekken in de defensie. Gebouwen storten in of vatten vlam, het aantal doden en gewonden neemt drastisch toe. Vastberadenheid is echter nog steeds aanwezig en een Duits verzoek om overgave wordt door luitenant-kolonel John Frost resoluut van de hand gewezen. De binnenstad van Arnhem is grotendeels verlaten en wordt geplunderd door Duitsers, Hollandse SS'ers en burgers.

Tegelijkertijd vindt nabij dit strijdtoneel, aan de rand van Park Sonsbeek, ook een andere dramatische gebeurtenis plaats. Vier burgers staan hier voor een Duits executiepeloton.

Eén van de burgers, is de in Gorinchum geboren Henk van Mill.

Wie was Henk van Mill en wat deed hij tijdens 'de Slag om Arnhem' in park Sonsbeek ?

(tekst loopt door onder afbeelding)

Hendrik Johannes van Mill, Soest - Privé-archief fam. Van Mill

Van Mill in Gorinchem

Henk van Mill is in november 1908 geboren en is één van de vijf kinderen van het echtpaar Cornelis Hendrik van Mill en Johanna Spier die op dat moment in de Verlengde Pompstraat op nr. 37 wonen. Vader Hendrik heeft een wagenmakerij/houthandel in de Arkelstraat.

Henk is een vrolijke en ambitieuze jongen die na de lagere school naar de Ambachtsschool gaat. Waarschijnlijk heeft hij die school niet in Gorinchem afgemaakt want in 1922 verkoopt vader Hendrik zijn aandeel in de zaak 'v Mill' en vertrekt het hele gezin naar de Nieuweweg 88 in Soest.

Al op zijn 19^e, het is dan 1928, begint Henk een handel in handel in auto's, motoren en rijwielen. Het is in het gezin gebruik dat jongens snel zelf in hun levensonderhoud moeten voorzien, de dochters mogen een opleiding volgen. In 1938 trouwt hij met Aleida Nelly Stork en ze gaan aan de Klein Engendaalweg 3 wonen, in één van de acht woningen die de vader van Henk eerder had laten bouwen.

Duitse inval

Donkere wolken pakken zich samen boven Nederland en op 10 mei 1940 overschrijden Duitse troepen zonder oorlogsverklaring de Nederlandsche grenzen. Bommenwerpers, jagers en transportvliegtuigen zwermen over Soest. De radio meldt landingen van parachutisten. Deze Duitsers zijn vooral geïnteresseerd in het nabijgelegen vliegveld Soesterberg. Binnen vijf dagen is de strijd afgelopen. De Nederlandse regering gaat in ballingschap en vestigt zich in Londen.

Tijdens de oorlog worden de twee dochters, Hetty en Else, geboren. Het zijn onzekere tijden en Henk probeert zijn bedrijf draaiende te houden. Hij is niet alleen handelaar, maar zorgt ook voor het onderhoud van auto's en vrachtwagens, zoals die van het transportbedrijf van Jan Swanink. Het is niet precies bekend wat Henk deed in het verzet, hij was geen lid van een verzetsgroep, maar samen met o.a. Jan Swanink houdt hij zich bezig met illegale activiteiten zoals het verbergen van wapens, radio's en motorfietsen. In mei 1944 slaat het noodlot toe. Henk wordt verraden door een NSB'er die in dezelfde straat woont en de Feldgendarmerie pakt Henk op. Terwijl hij op het erf voor zijn huis afscheid neemt van zijn dochtertje Hetty weet hij nog een buurman in te fluisteren dat Swanink gewaarschuwd moet worden waardoor deze nog tijdig kan onderduiken.

Henk wordt overgedragen aan de *Sicherheidsdienst* en gevangengezet in Utrecht. Daarna wordt hij overgeplaatst naar het Huis van Bewaring in Amsterdam. Na

zijn veroordeling door de *Generalstaatsanwalt* wordt hij op 14 juni overgebracht naar Kamp Amersfoort, waar hij wordt ingeschreven als *Häftlingsnummer* 14352.

(tekst loopt door onder afbeelding)

John Frost Bridge Arnhem - WW2 Gravestone

Vliegveld Deelen

Op 15 augustus 1944 bombardeert de 5th Bomber Group van de RAF de start- en landingsbanen van vliegveld Deelen. Dit militaire vliegveld ligt ongeveer tien kilometer ten noorden van Arnhem en is de grootste vliegbasis voor *Nachtjäger* in West-Europa. Het is het hoofdkwartier van de meest succesvolle eenheid Duitse nachtjachtvliegtuigen, het *Nachtjagdgeschwader 1*. Bij die aanval raakt het vliegveld zwaar beschadigd.

Om de ruim 200 bomkraters in de startbanen te dichten, worden zo'n 1.500 tot 2.000 dwangarbeiders uit Arnhem en omgeving ingezet. Ook worden op 17 augustus 1944 ongeveer honderd gevangenen uit Kamp Amersfoort per autobus naar Deelen overgebracht. Onder hen zijn Henk van Mill, George Deelman en Frans Duijkers. De mannen moeten hard werken om de start- en landingsbanen te herstellen en het vliegveld zo snel mogelijk weer operationeel te krijgen. 's Nachts worden de gevangenen ondergebracht in een schoolgebouw in het nabijgelegen dorp Schaarsbergen.

Twee weken later, op zondag 3 september, wordt het vliegveld opnieuw zwaar gebombardeerd. Er worden onder meer tijdbommen gegooid waarvan de ontploffingen nog geruime tijd later te horen zijn. In de algehele verwarring die daarop volgt, wordt een grote groep gevangenen te voet en onder begeleiding van een klein aantal Duitse soldaten afgevoerd richting Arnhem. Onderweg weet een aantal van hen van de chaos gebruik te maken en ontsnapt.

Ook Van Mill, Deelman en Duijkers weten aan de aandacht van de bewakers te ontsnappen. Van Mill en Deelman duiken onder bij familie De Haan aan de Kemperbergerweg in Schaarsbergen. Duijkers duikt onder bij de familie Rap op een boerderij in het Maasbergse Bos even buiten het dorp. Daar wachten ze in grote spanning op de dingen die komen gaan. Hoelang de mannen ondergedoken moeten blijven, weten ze op dat moment nog niet. De situatie is te gevaarlijk om naar huis terug te keren. Al die tijd hadden ze geen contact met het thuisfront en de families hebben dan ook geen idee waar de mannen zich bevinden en of ze nog wel in leven zijn. Rond het middaguur begint een grote geallieerde luchtaanval. De stad wordt getroffen door een zwaar bombardement

Zondag 17 september 1944

Twee weken later, in de ochtend van zondag 17 september, worden de bewoners van Arnhem driemaal opgeschrikt door het luchtalarm. Ieder keer blijkt het loos alarm te zijn. De vierde keer is het echter menens. Rond het middaguur begint een grote geallieerde luchtaanval. De stad wordt getroffen door een zwaar bombardement. Een kwartier lang scheren vliegtuigen over de stad. Bommen verwoesten huizen en slaan metersdiepe gaten in straten en tuinen. De lucht wordt bedekt door donkere rookwolken. Vanuit hun schuilplaats in het nabijgelegen Schaarsbergen kunnen de ondergedoken mannen het gedreun van de explosies, het geratel van de boordwapens en machinegeweren en het scherpe geknal van Duits afweergeschut goed horen. Terwijl de geallieerde bommen de stad verwoesten, zitten de burgers angstig in hun kelder of staan dicht opeengedrukt in de gang, hun kinderen stevig tegen zich aangeklemd. De schade is enorm. Onder de Arnhemse bevolking vallen die dag vele tientallen slachtoffers.

Aanvankelijk denkt men dat het bij deze luchtaanval zal blijven. Dan bereikt het bericht de stad dat honderden vliegtuigen Arnhem naderen. In een oogwenk staat iedereen op de daken. In de verte ziet men honderden parachutisten naar beneden komen. Het is dan twee uur in de middag. Bijna 5.200 man van de 1ste Britse Luchtlandingsdivisie (1st Airborne Division) landen deels met parachutes en deels met zweefvliegtuigen in de omgeving van Wolfheze en Heelsum zo'n 12 kilometer te westen van Arnhem. De geallieerde troepen trekken al snel op richting de stad met als doel de Rijnbrug te veroveren. De Slag om Arnhem is begonnen. De bevrijding lijkt nabij.

Verwarring

In de straten van Arnhem heerst grote opwinding. Het gerucht dat Arnhem snel bevrijd zal zijn, bereikt ook Schaarsbergen en veel mensen gedragen zich alsof de oorlog al voorbij is. Onder de bezetter heerst grote verwarring. Talrijke Duitse militairen en de laatste NSB'ers vluchten de stad uit (de meeste NSB'ers waren al op 5 september 1944, Dolle Dinsdag, gevlucht).

Als de Duitse militairen van de eerste schrik bekomen zijn, hergroeperen ze zich en krijgen ze versterking van restanten van twee SS-Pantser Divisies die toevallig in de buurt van Arnhem liggen bij te komen van hun strijd in Frankrijk. Enkele onderdelen van de 9. SS-Panzer Division 'Hohenstaufen' worden direct in gereedheid gebracht en gaan in de tegenaanval. Van Mill en Deelman houden zich voorlopig koest en durven hun schuilplaats bij De Haan niet te verlaten. Ongeveer 700 man van het Britse 2de bataljon onder commando van luitenant-kolonel John D. Frost slaagt er aan het begin van de avond in om al vechtend de Rijnbrug te bereiken. Omdat het niet mogelijk blijkt de zuidelijke oprit van de brug te veroveren, bezetten ze de huizen en gebouwen rond de noordelijke oprit van de brug.

(tekst loopt door onder afbeelding)

Gevangen Britse militairen in Arnhem - Het Gelders Archief

Politiestandrecht

Op straat lopen burgers opgewonden rond. Ook in het frontgebied, nota bene tussen de strijdende partijen door! Het lijkt alsof de meeste Arnhemmers de ernst van de situatie nog steeds niet goed doorhebben. Waarschijnlijk kent geen van hen de internationale overeenkomst over rechtsregels in oorlogstijd, vastgelegd in de Conventie van Genève, dat zegt dat een burger die actief deelneemt aan de strijd wordt gezien als een spion. Zelfs het onderdak bieden en bevoorraden van militairen valt onder een krijgshandeling.

Als 'non-combattanten' (burgers of verzetsstrijders) de wapens opnemen hebben soldaten van de tegenpartij het recht terug te schieten. Daar komt bij dat burgers die zich tegen de Duitse bezettingsmacht verzetten grote kans lopen standrechtelijk geëxecuteerd te worden. Sinds april 1943 kent Nederland namelijk het zogenaamde 'Politiestandrecht'. Het Politiestandrecht werd ingesteld door de man die verantwoordelijk is voor de Openbare Orde en Veiligheid in Nederland, Hans Rauter, na de grote stakingen die maand tegen het alsnog afvoeren van gedemobiliseerde Nederlandse krijgsgevangenen naar Duitsland. Het is een nieuwe vorm van Duitse terreur om elk verzet meteen in de kiem te smoren. In tegenstelling tot de tijdrovende uitzoekerij van de civiele Duitse rechtspraak is het standrecht geheel gericht op afschrikking; zonder bewijslast, zonder eigen verdediging van de verdachten, zonder hoger beroep en met onmiddellijke voltrekking van het vonnis, meestal de doodstraf. Nieuw is ook dat de executies niet meer op afgelegen plaatsen worden uitgevoerd, maar in het openbaar, waarbij men als afschrikking de lijken vaak nog dagen laat liggen.

De rechtspositie van de Nederlanders komt nog verder in gevaar als Hitler in de zomer van 1944 het '*Niedermachungsbeehl*' uitvaardigt.

Een '*Führerbefehl*' waarmee de gehele Duitse civiele en militaire rechtspraak in bezet gebied wordt opgeheven. Burgers die op heterdaad worden betrapt bij sabotageacties of die in het bezit zijn van wapens of springstoffen moeten direct worden afgemaakt. Mensen die niet op heterdaad worden betrapt maar wel worden verdacht van verzetsdaden worden overgedragen aan de bevelhebber van de plaatselijke Sicherheitspolizei die vervolgens een vonnis mag uitspreken. Tijdens de Slag om Arnhem weten de Duitsers aanvankelijk niet wat ze met de bevolking aan moeten

Burgers

Tijdens de Slag om Arnhem weten de Duitsers aanvankelijk niet wat ze met de bevolking aan moeten. Wat moeten ze van deze mensen denken? Zijn het onschuldige burgers of met de Britten meevechtende verzetslieden? De soldaten van de Hohenstaufen-Divisie weten nog maar al te goed hoe ze tijdens hun terugtocht uit Frankrijk en België vanuit hinderlagen werden beschoten door in burgerkleding gestoken partizanen. Bovendien zijn ze ervan overtuigd dat Nederlandse verzetslieden met de Britten vanuit Oosterbeek zijn meegereden om hen de weg te wijzen naar de Rijnbrug. De Duitsers kunnen wel raden waar de sympathie van de bevolking ligt. Als de SS-soldaten tijdens de Slag om Arnhem worden beschoten door Engelse sluipschutters zijn ze er dan ook heilig van overtuigd dat het Nederlandse verzetsstrijders zijn die nu hun kans schoon zien.

Maandag 18 september 1944

In de vroege morgen van maandag 18 september hebben de Duitsers de Arnhemse binnenstad weer volledig onder controle. De daar aanwezige Britse soldaten hebben zich overgegeven of zijn als 'burgers' bij de Arnhemse bevolking ondergedoken. Ondertussen wacht luitenant-kolonel John D. Frost in de gebouwen bij de brug tevergeefs op versterking vanuit het westelijk gelegen Oosterbeek. Tanks van de *Hohenstaufen-Panzerdivision* leggen een sperlinie over de westelijke toegangswegen naar Arnhem waardoor de rest van de luchtlandingsdivisie niet verder komt. Vanwege haperende verbindingen is er geen radiocontact tussen de diverse geallieerde eenheden mogelijk

Omdat de situatie te gevaarlijk wordt, besluit de gevangenisdirecteur van de Arnhemse Koepelgevangenis rond het middaguur om alle gedetineerden vrij te laten. Het merendeel van de gevangenen besluit onmiddellijk te vertrekken. Eén van hen is Henk Heuning die op dat moment al zo'n 5 maanden in de cel zit.

Henk Heuning vlucht richting Schaarsbergen en duikt daar onder bij boer Rap, waar op dat moment al bijna twee weken lang Frans Duijkers ondergedoken zit.

In de loop van de ochtend besluiten Van Mill en Deelman het erop te wagen en hun schuilplaats te verlaten en te voet naar huis te vluchten

Dinsdag 19 september 1944

Terwijl Van Mill, Deelman, Duijkers en Heuning op hun onderduikadressen in Schaarsbergen wachten op de dingen die komen gaan, verslechtert de situatie bij de brug met het uur. De bevoorrading uit de lucht bij Arnhem mislukt jammerlijk. Het merendeel van de voorraden valt in handen van de Duitsers. Op

dinsdagmiddag 19 september doen vier bataljons parachutisten en luchtlandingstroepen vanuit Oosterbeek een laatste wanhopige poging om de in het nauw gedreven Britse soldaten bij de brug te bereiken. Ze ondervinden sterke tegenstand en trekken zich met zware verliezen terug uit Arnhem richting Oosterbeek waar ze een verdedigingslinie opzetten. De licht bewapende mannen van Frost hebben het bij de brug zwaar te verduren maar houden stand. Ze kunnen alleen nog hopen op het Britse Tweede Leger dat vanuit het zuiden oprukt, maar al twee etmalen achterligt op schema.

Woensdag 20 september 1944

Het is een sombere druilerige dag. De overgebleven Engelse soldaten bij de brug lijden zware verliezen. De voorraden munitie slinken snel en er is een groot gebrek aan voedsel en water. Het aantal gesneuvelden en gewonden stijgt met het uur. Systematisch schieten de Duitsers de huizen rond de brug met fosforgranaten in brand om de laatste Britse para's uit te roken. Reusachtige rookwolken verduisteren de lucht boven Arnhem. In Schaarsbergen wacht men ondertussen tevergeefs op de bevrijding. In de loop van de ochtend besluiten Van Mill en Deelman het erop te wagen en hun schuilplaats te verlaten en te voet naar huis te vluchten voordat de Duitsers de situatie weer volledig onder controle hebben. De Haan, die kapper is, knipt het haar van de mannen en leent Van Mill zijn trouwpak zodat hij er niet meer zoals een gevluchte gevangene uitziet. Daarna gaat het tweetal te voet richting Ede. Ook Duijkers en Heuning wachten niet langer en gaan op weg naar huis. De mannen krijgen burgerkleding mee van de familie Rap.

Van Mill, Deelman, Duijkers en Heuning komen elkaar die woensdag de 20ste september 1944 tegen op de Harderwijkerweg en besluiten gezamenlijk verder te reizen. Tussen Arnhem en Ede en rond Wolfheze zijn op dat moment diverse Duitse legereenheden actief. Zo rukt het *SS-Panzerdivision 'Hohenstaufen'* vanuit Arnhem op richting Oosterbeek om te voorkomen dat Engelse versterkingen de Rijnbrug bereiken.

Opgepakt

Op de weg van Arnhem naar Otterlo lopen Van Mill, Deelman, Duijkers en Heuning in de armen van een patrouille Hollandse SS'ers onder leiding van een Duitse onderofficier. Van Mill en zijn medevluchters kunnen bij hun aanhouding geen identiteitspapieren tonen. Hun persoonsbewijzen zijn immers enkele maanden geleden bij hun eerdere arrestatie al afgenomen. Dit is voor de SS'ers voldoende reden om hen als spion aan te merken.

(tekst loopt door onder afbeelding)

Britse krijgsgevangenen bij Arnhem - Het Gelders Archief

Het viertal wordt samen met een onbekend aantal Britse krijgsgevangenen afgevoerd naar het hoofdkwartier van de Hohenstaufen-divisie aan de Apeldoornseweg in Arnhem. Daar bevindt zich o.a. Hans Rauter, de hoogste baas van de Waffen-SS en het Wachtbataljon III. Als de gevangenen aan het begin van de avond in Arnhem aankomen, ziet de situatie rond de Rijnbrug er voor de geallieerden slecht uit. Het Britse Tweede Leger heeft net de Waalbrug in Nijmegen veroverd en begint langzaam aan de opmars richting Arnhem. Voor Frost, die zelf gewond is geraakt, en zijn mannen komt de versterking te laat. Vanuit het Britse bataljons-hoofdkwartier in een gebouw naast de oprit van de brug wordt om ongeveer 18.00 uur het volgende bericht verzonden: *'Out of ammunition, God save the king'*. 's Avonds rijden de eerste Duitse tanks over de Rijnbrug richting Nijmegen. De laatste Britse militairen in de gebouwen bij de brug hebben nog een zware nacht voor de boeg.

De gevangengenomen mannen en de Engelse krijgsgevangenen komen aan bij het hoofdkwartier van het Duitse leger in een villa aan de Apeldoornseweg iets ten noorden van park Sonsbeek. Bij het hoofdkwartier worden de gevangenen overgedragen aan de daar aanwezige Militaire Politie, de *Feldgendarmerie Kompanie* en ondergebracht in een tijdelijk krijgsgevangenenkampje in de tuin van de villa.

Op het hoofdkwartier van het Duitse leger aan de Apeldoornseweg is het al dagen een heksenketel. De Feldgendarmerie heeft haar handen vol aan het transport van de honderden Britse krijgsgevangenen die de afgelopen dagen zijn

binnengebracht. Na een verhoor worden de soldaten overgebracht naar een verzamelkamp op vliegveld Deelen. Van hieruit worden de Britten in vrachtauto's via Velp en Dieren overgebracht naar krijgsgevangenenkampen in Duitsland.

Van Mill, Deelman, Duijkers en Heuning wacht een ander lot. Zij worden aan het begin van de avond voorgeleid aan *Obergruppenführer* Hans Rauter. Deze staat erom bekend dat hij keihard optreedt tegen ontsnapte gevangenen. Ook voor verzetsmensen, onderduikers en burgers die geallieerden helpen kent hij geen genade. Tegen deze 'terroristen', zoals hij ze noemt, is alles geoorloofd. De vier mannen worden beschuldigd van hulpverlening aan de vijand en door Rauter zonder vorm van proces ter dood veroordeeld.

Executie

Het is al bijna donker als het onfortuinlijke viertal om ongeveer 21.00 uur met de handen omhoog en gevolgd door een Duits executiepeloton wordt afgevoerd naar de bosrand van park Sonsbeek schuin tegenover de poort van de oprijlaan van villa om gefusilleerd te worden. Ze worden naast elkaar opgesteld in een uitgegraven deel van de berm op de hoek van de Apeldoornseweg-Kluizeweg (tegenwoordig Wagnerlaan). Een plek waar een auto of pantserwagen kan worden geparkeerd en afgedekt met een camouflagenet zodat die vanuit de lucht niet te zien is. Als de Duitsers laten weten dat ze korte metten met de 'Partisanen' gaan maken, breekt er paniek uit. Eén van de mannen schreeuwt, huilt en springt achter een boom. De mannen proberen te vluchten waarop de Duitse soldaten in het wilde weg beginnen te schieten.

Beide mannen worden ter plekke doodgeschoten en nog diezelfde avond in de berm van de Apeldoornseweg begraven

Ontsnapping

George Deelman en Henk Heuning weten in de verwarring te ontsnappen en vluchten in blinde paniek het donkere park in. Ze rennen voor hun leven, ieder in een eigen richting. Zigzaggend tussen de bomen en het struikgewas door zoeken ze een veilig heenkomen. De twee mannen hebben het geluk dat ze hun eigen schoenen nog aan hebben. Henk van Mill en Frans Duijkers dragen houten 'kampklompen' en hebben op het heuvelachtige terrein van park Sonsbeek met de dichte begroeiing geen schijn van kans. De beide mannen worden ter plekke doodgeschoten en nog diezelfde avond in de berm van de Apeldoornseweg begraven. Deelman en Heuning weten uiteindelijk te ontkomen.

Evacuatie

Omdat de Duitsers nog een geallieerde aanval verwachten moeten de burgers in alle haast de stad verlaten. Tijdens de grote evacuatie op zondag 24 en maandag 25 september passeren ruim vijftigduizend Arnhemmers de vers gedolven graven van Henk van Mill en Frans Duijkers in de berm van de Apeldoornseweg, onwetend van het drama dat zich hier 5 dagen eerder heeft afgespeeld. Het restant van de Britse 1ste luchtlandingsdivisie weet in de daaropvolgende nacht vanuit Oosterbeek over de Rijn te ontsnappen. Nog geen 2.500 van de oorspronkelijke 10.000 soldaten bereiken de zuidelijke oever. Ruim 1.500 soldaten zijn de afgelopen week gesneuveld. De overigen, waarvan velen gewond zijn, komen in Duitse krijgsgevangenschap. Een klein aantal soldaten ziet kans zich schuil te houden en kan later met hulp van Nederlandse verzetsmensen alsnog de eigen linies bereiken.

Veldgraven

Als Arnhem op 13 april 1945 wordt bevrijd, ziet het bestuur van de vernielde en geplunderde stad zich voor tal van problemen gesteld die op korte termijn om een oplossing vragen. Eén van die problemen is de aanwezigheid van de talloze veldgraven van gesneuvelde soldaten en burgers in en om de stad. Overal zijn ze te vinden; in plantsoenen, langs wegen, bij ziekenhuizen en in voortuinen. De lichamen van Henk van Mill en Frans Duijkers zijn dan nog niet gevonden.

Na de oorlog gaat George Deelman bij de families van de twee omgekomen mannen langs om hun te vertellen wat er in park Sonsbeek is gebeurd. Tot die tijd verkeerden de vrouwen in grote onzekerheid over het lot van hun man. Mede dankzij de mededeling van Deelman wordt eind september 1945, ruim een jaar na de executie, het graf van Henk van Mill en Frans Duijkers in de berm van de Apeldoornseweg gevonden. De lichamen worden opgegraven en overgebracht naar de Algemene Begraafplaats Moscowa.

Dankzij het pak dat hij van 'kapper' De Haan had geleend wordt het lichaam van Henk van Mill al vrij snel geïdentificeerd

Henk van Mill

Dankzij het pak dat hij van 'kapper' De Haan had geleend wordt het lichaam van Henk van Mill al vrij snel geïdentificeerd en wordt zijn vrouw Aleida Nelly Stork in Soest op de hoogte gebracht van de tragische dood van haar man. Op 28 september 1945 stuurt zij een brief naar de gemeente Arnhem met het verzoek tot 'het doen opgraven en overplaatsen naar de Algemene Begraafplaats te Soest, van het stoffelijk overschot van wijlen den heer Hendrik Johannes van Mill'. Op 3 oktober vraagt de gemeente Arnhem advies aan de Inspecteur van de

Volksgezondheid. Deze heeft geen bezwaar.

De familie Van Mill laat in de Soester Courant van 5 oktober 1945 een rouwadvertentie plaatsen met de tekst: 'Heden kunnen wij met zekerheid zeggen dat op 20 September 1944, door wreed geweld van ons werd weggenomen, onze lieve man, vader, zoon, schoonzoon, broeder, zwager en oom, Hendrik Johannes van Mill, toen 35 jaar oud'. Vrijdag 12 oktober om 13.30 uur wordt Van Mill begraven op de Algemene Begraafplaats van Soest. Een week later plaatst de weduwe Van Mill een dankbetuiging in de Soester Courant: '*Voor de vele blijken van belangstelling bij de teraardebestelling van mijn man, Hendrik Johannes van Mill, zeg ik u allen hartelijk dank, in het bijzonder, het garagepersoneel, buurtgenooten Kl. Engendaalweg Nieuweweg, en Buurtver. voor de hartelijke attentie*'.

Onderzoek

Van Mill en Duijkers waren niet de enige dodelijke slachtoffers van het Duitse schrikbewind. In de chaos en verwarring tijdens en na de Slag om Arnhem zijn tientallen burgers door de Duitsers standrechtelijk geëxecuteerd op verdenking van 'hulp aan de vijand'.

Het is jammer dat niet direct na de oorlog een diepgaand onderzoek is ingesteld naar de gang van zaken rondom de executie in park Sonsbeek en dat deze dramatische gebeurtenis na de oorlog zo in de vergetelheid is geraakt. De belangrijkste reden zal ongetwijfeld zijn geweest dat de mannen niet uit Arnhem kwamen en de familie heel lang geen idee had wat er met hen gebeurd was. Verder ontbrak het in die dagen aan officiële autoriteiten waar men dit soort zaken kon melden.

(tekst loopt door onder afbeelding)

Overlijdensbericht Henk van Mill in de Soester Courant - Soester Courant

Een deel van dit artikel is afkomstig uit het boek “De Vergeten executie” van Jos Diender

Hij deed in 2004 in opdracht van Bezoekerscentrum Sonsbeek onderzoek naar de ware toedracht van deze standrechtelijke executie.

Bronnen

Interview Else van Mill / René van Hal, Hist. Vereniging Soest/Soesterberg
René van Dijk, Regionaal Archief Gorinchem

www.slag-om-arnhem.nl/de-vergeten-executie-van-vier-burgers-in-sonsbeek/

www.oorlogsbronnen.nl/tijdlijn/Hendrik-Johannes-van-Mill/02/104309

www.kampamersfoort.nl/geschiedenis-en-onderzoek/in-memorial/

oorlogsslachtoffersijmond.nl/persoon/530/fanciscus-job-adrianus-duijkers

www.facebook.com/search/posts/?q=Executie%20Sonsbeek

www.defensie.nl/onderwerpen/vliegvelden-tijdens-de-tweede-wereldoorlog/vliegveldenoverzicht/deelen

www.geldersarchief.nl

Nationaal Archief Den Haag